

AKI RASILAINEN

Vanhan Suomen yhdistämisen selittäminen

Aki Rasilainen kommentoi Kari Tarkiaisen artikkelia (HAik 4 / 2009), joka käsitteli David Alopaeuksen osuutta suuriruhtinaskunnan rajojen synnyssä. Vanhan Suomen yhdistäminen ei tapahtunut pelkästään talonpoikaisolojen parantamiseksi, vaan se oli jatkoa Aleksanterin Porvoossa 1809 aloittamalle politiikalle vastata suomalaisten toiveisiin omasta uudesta asemastaan. Rasilaisen mielestä oikeita selityksiä tälle politiikalle on haettava ajankohdan poliittisesta tilanteesta Venäjällä ja Euroopassa. Aleksanterin yhdistämistratkaisustaan käymille keskusteluille onkin aihetta antaa uudenlainen kokonaisvaltainen tulkinta.

■ Kari Tarkiaisen on käsitellyt tärkeällä tavalla vanhan Suomen liittämistä uuteen Suomeen 1811. Hänen mukaansa yhdistämistyön päämotiivi oli filantrooppinen: Vanhan Suomen vaikeiden talonpoikaisolojen parantaminen.

Väitän, että asia ei ollut aivan näin. Selityksen puutteita osoittavat Tarkiaisen omatkin näkemykset, joiden mukaan rajan siirtäminen ei sellaisenaan sisältänyt eväitä lahjoitusmaakysymyksen ratkaisemiseksi, vaan yhdistämisellä ongelma ainoastaan siirrettiin Suomen viranomaisten ratkaistavaksi, mikä tapahtui vasta 1800-luvun lopulla. Vanhan Suomen noin sadantuhannen lahjoitusmaatalonpoijan ongelma oli Tarkiaisen itsensäkin mukaan häviävän pieni verrattuna Venäjän talonpoikaisongelmaan.

Tarkiaisen viittaaman Jyrki Paaskosken tekemien vertailujen perusteella lahjoitusmaiden talonpoikien asema ei edes ollut erityisen surkuteltava, vaan ratkaisevasti parempi kuin venäläisten maaorjien, koska rauhansopimusten nojalla alueella noudatettiin Ruotsin lakeja. Miksi Aleksanteri I siis

olisi ryhtynyt parantamaan Venäjän mitta-kaavassa hyvin pienen ja jo etuoikeutetun joukon asemaa entisestään tavalla, joka oli kompromettoimassa häntä Venäjän aatelin silmissä? Nähdäkseni oikeita selityksiä on haettava ajankohdan poliittisesta tilanteesta Venäjällä ja Euroopassa.

Metodi

Seuraavassa tarkastelussa ovat tärkeimmät suulliset ja kirjalliset keskustelut Aleksanterin yhdistämistratkaisusta siihen osallisten ja Aleksanterin välillä. Keskustelut on tallennettu J. R. Danielson-Kalmarin tunnettuihin lähdejulkaisuihin. Lähteistä välittyvät keskustelut eivät sellaisinaan ja yksittäisinä ole kovin informatiivisia. Niiden näyttöarvoa voidaan kuitenkin rikastuttaa eri tavoin. Ensiksikin yksittäisen keskustelun kohdalla on tutkittava, mitkä ovat ne keskustelun aikana ajankohtaiset tapahtumat, joihin keskustelijoiden puheenvuorot viittaavat. Toisin sanoen keskustelijoiden vuorovaikutuksesta on tutkittava, mikä on se jaettu kokemusmaailma keskustelijoiden välillä, josta ei lausuta mitään ääneen, mutta jota on edellytettävä ymmärtääkseen sen, mitä keskustelija on käyttämillään sanoilla ja ilmauksilla täsmällisesti ottaen tarkoittanut. Toiseksi eri keskusteluja on vertailtava keskenään ja tarkkailtava, millä tavalla keskustelija puhuu samasta asiasta eri henkilöiden kanssa. Jos toimija kertoo samasta aikomuksestaan eri tavalla eri kuulijoille, tällainen muuntelu paljastaa toimijan tahdon suuntaa ja motivaatiota.

Nämä ovat varsin yksinkertaisia ja tavanomaisia historian tutkimuksen metodisia ohjeita, jota luulisi kaikkien tutkijoiden töissään noudattavan. Valitettavasti näin ei ole ollut asianlaita ns. uuden tutkimussuuntauksen kohdalla. Näissä lähinnä Keijo Korhoseen ja Osmo Jussilaan henkilöityvissä töissä seuraavassa selostettavat keskustelut on irrotettu keskustelijoiden alkuperäisestä vuosien 1808–12 poliittisesta kokemusmaailmasta ja ryhdytty tarkastelemaan niitä vasta 1800-luvun lopun nationalismin aikakaudella ajankohtaiseksi tullee Venäjän politiikan kontekstista käsin. Tuossa politiikassa vaadittiin valtakunnan yhtenäisyyden

nimissä Suomen perustuslakien kumoamista ja erikoisaseman lakkauttamista sellaisella aivan uudella vuosien 1808–12 tapahtumiin kohdistuneella historiallisella perusteella, jonka mukaan mitään itsevaltiutta rajoittaneita perustuslakeja ei Suomelle tuolloin olisikaan vahvistettu. Viime vuosikymmenten historian esityksissä keskusteluista on annettu vain tähän tendenssiin sopivia tietoja.

Aleksanterin keskustelu Armfeltin kanssa

Tarkiaisen mukaan Armfelt oli Suomen asioiden valmistelijana käynyt yhdistämisasiassa merkittävän keskustelun keisarin kanssa toukokuun 19. päivänä 1811. Hämmästyttävästi Tarkiaisen ei kuitenkaan lainkaan selosta tuon keskustelun sisältöä, vaikka juuri se paljastaa Aleksanterin motiiveja yhdistämisasiassa. Vaikeneminen käy ymmärrettäväksi siitä käsin, että tuon nimenomaisen keskustelun sisältö käy kovin huonosti yksin nykyisen tutkimussuuntauksen käsitysten kanssa. Uuden tutkimussuuntauksen piilotelema ranskankielinen keskustelu keisarin ja Armfeltin välillä on syytä nyt paljastaa kokonaisuudessaan¹ ja selittää alkuperäisessä historiallisessa kontekstissään.

Keskustelussa Armfelt ensin viittasi Aleksanterille Suomessa noudatettaviin hallinnon muotoihin, jotka poikkesivat niistä, joita muualla valtakunnassa noudatettiin. Armfelt oli arvellut niiden häiritsevän hänen keisarillista majesteettiaan. Tämä arvelu oli ajankohtainen, koska tällainen häiriö oli äskettäin vain muutamia viikkoja aiemmin tapahtunut varsin konkreettisesti muodossa. Hallituskonselji Turussa oli nimittäin kieltäytynyt panemasta täytäntöön Venäjällä valmisteltuja ja keisarin jo vahvistamia kenraalikuvernöörin ja prokuraattorin ohjesääntöjä, koska se oli pitänyt niiden sisältöä Porvoossa vahvistettujen perustuslakien vastaisena. Suomalaisten annettua keisarille yksityiskohtaiset tiedot perustuslakien sisällöstä Aleksanteri oli tunnustanut erehtyneensä ja määrännyt ohjesäännöt laadittaviksi uudestaan Suomessa sen perustuslakien mukaisiksi.²

Tuo selkkaus oli Aleksanterinkin mielestä, kun hän rauhoitellen vastasi Armfeltille selittäen omaa toimintaansa siinä:

”Minä vannon Teille, että nuo muodot ovat minulle paljoo enemmän mieleen kuin tämä rajaton valta, jolla ei ole muuta perustusta kuin minun tahtoni ja joka olettaa hallitsijassa täydellisyttä, jota valitettavasti ei ole kenessäkään ihmisessä. Suomessa minä en voi muulla ehdolla erehtyä kuin että suoraan sitä tahdon: siellä on kaikki tiedot minulle tarjona. Venäjällä on minulla ympärilläni vain epävarmuutta ja melkein aina tapoja, jotka ovat astuneet lain sijaan. Saatte nähdä, keisari jatkoi, miten minä tästä asiasta ajattelen siellä, missä minun on mahdollisuus panna muutos valtakunnassani toimeen, sillä viipymättä olen minä yhdistävä vanhan Suomen muuhun Suomeen ja antava sille saman valtiosäännön ja samat vapauden muodot.” (*la meme constitution et les memes formes liberté*).

Silloin kun uuden tutkimussuuntauksen esityksissä on tätä keisarin puheenvuoroa selostettu, sen viimeinen virke on jätetty mainitsematta. Näin on vältetty ottamasta kantaa siihen, mitä Aleksanteri oli itse tässä nimenomaisessa keskustelussa tarkoittanut ”la constitution”-ilmauksella, ja otettu vapaus spekuloida ilmauksen mahdollisilla muilla merkityksillä aivan toisissa yhteyksissä.³

Matti Klinge tosin siteeraa viimeisenkin virkkeen, mutta hänen tulkintansa – johon Tarkiaisenkin käsitys perustunee – että Aleksanteri puheenvuorollaan tarkoitti vanhan Suomen talonpoikien aseman parantamista, on täysin mahdoton.⁴ Klingen epä-

1. J. R. Danielson-Kalmari (1911) *Viipurin läänin palauttaminen muun Suomen yhteyteen*, 87–88.

2. J.-R. Danielson-Kalmari (1920) *Suomen valtio- ja yhteiskuntaelämää 18:nnellä ja 19:nnellä vuosisadalla.. Aleksanteri I:n aika osa I*, Porvoo: WSOY, 386–416.

3. Keijo Korhonen (1963) *Suomen asiain komitea. Suomen korkeimman hallinnon järjestelyt ja toteuttaminen vuosina 1811–1826*, 19–20, 305–306; Osmo Jussila (1967) *Suomen perustuslait venäläisten ja suomalaisten tulkintojen mukaan 1808–1863*, 82.

4. Matti Klinge (2009) *Napoleonin varjo*, Otava, 315–316.

varmalle käsitykselleen esittämä ainoa peruste, että tämä ”näyttäisi” ilmenevän Aleksanterin valtakunnastaan käyttämästä ilmauksesta ”mes états”, jää hämäräksi.

Keskustelulla ei siis viitattu talonpoikiin, vaan ohjesääntöselkkaukseen, josta Armfelt oli Suomesta saanut tuoreet tiedot matkallaan nyt puheena olevaan audienssiin Aleksanterin luo.⁵ Tämä ilmenee myös siitä Armfeltin vaimolleen osoittamasta kirjeestä, josta tiedot keskustelusta ovat peräisin. Armfeltin mukaan Aleksanteri puhui tässä kohden nimenomaisesti vain Suomen laeista ja valtiosäännöstä (”om våra lagar och konstitution yttrade sig H.M:t således”).⁶

Kun keisarin puheenvuoroa tulkitaan kokonaisuutena, ”la constitution” -ilmaus sisältää ajatuksen valtiosäännöstä vapauden muotojen takeena, ja hyvin selvästi sen, että valtiosäännöllä säädetyt vapauden muodot rajoittivat hallitsijan valtaa. Toiseksi puheenvuorosta käy ilmi, että Ruotsilta vasta valloitetussa Suomessa oli voimassa tällainen valtiosääntö, joka oli perustana maassa vallinneelle vapaudelle, mitä muualla Venäjän valtakunnassa ei ollut, mutta pian näistä valtiosäännöllä vahvistetuista vapauden muodoista pääsisi osalliseksi myös vanha Suomi. Keisarin asema oli siis erilainen Suomessa kuin muussa valtakunnassa. Suomessa oli valtiosääntö ja asukkaille sillä taattu vapaus, kun Venäjällä keisarin valta oli rajaton.

Aleksanteri viittasi puheenvuorossaan aiottuun muutokseen hänen valtakunnassaan, jota ei kuitenkaan olisi mahdollista toteuttaa koko valtakunnassa. Tällä hän tarkoitti Speranskin vuonna 1809 laatimaa perustuslakisuunnitelmaa, joka olisi rajoittanut itsevaltiutta Venäjälläkin. Tuo suunnitelma oli kuitenkin juuri keskustelun aikoihin joutumassa Venäjällä voimakkaaseen vastatuuleen. Aleksanteri oli keväällä saanut luettavaan suunnitelmaa kritisoineen vaikutusvaltaisen Karamzinin mielipiteet, joissa tuomittiin erehdykseksi jokainen tavalla tai toisella itsevaltiuden heikentämiseen johtava uudistus.⁷ Näytti siis siltä, että Speranskin suunnittelemat muutokset eivät olisi mahdollisia muualla valtakunnassa kuin vanhassa Suomessa.

Uuden tutkimussuuntauksen mukaan olisi kovastikin epäiltävä, ettei ”la constitution” -ilmauksen merkitys ollut tuon ajan kielenkäytössä lainkaan sama kuin nykyään. Vaikka väitteessä onkin perää, se voi koskea ainoastaan ilmauksen yksityiskohtia. Ihmisen ajattelua ja käyttäytymistä ilmaisevien poliittisten ja oikeudellisten käsitteiden merkityssisältö on yksityiskohdissaan luonnollisesti jatkuvassa historiallisessa liikkeessä. Tästä huolimatta emme menneisyyttä lähestyessämme voi vieraannuttaa itseämme menneisyyden toimijoista olettamalla aksiomaattisesti, ettemme omassa ajattelussamme ja käyttäytymisessämme itse enää edustaisi lainkaan sitä käsitteellistä traditiota, johon menneisyyden toimija on ilmauksellaan sitoutunut. Tällainen oletamus tekisi kaiken historiallisen ymmärtämisen mahdottomaksi. Menneisyyden toimijan ymmärtäminen nimittäin edellyttää päinvastoin olettamusta, että menneisyyden toimijan ajattelulle ja käyttäytymiselle antamissa käsitteellisissä ilmauksissa on sellaisia perustavasti samoja tai ainakin analogisia piirteitä kuin omis-
samme, joita vasten eroavuuksien tunnistaminen ylipäätään käy mahdolliseksi.

Edellä sanottu tarkoittaa käsillä olevan teeman kannalta kahta asiaa. Ensiksikin on selvää, että 1800-luvun alun perustuslakikäsitys ei ollut omalle ajallemme ominaisella tavalla vielä eriytynyt käsittämään ainoastaan määrättyjä normihierarkialtaan ylimpiä lakeja, vaan siihen saattoi sisältyä Kustaa III:n säätämien nimenomaisten perustuslakien lisäksi sellaisia yleisiä lakeja kuin vuoden 1734 laki, jota ei enää 1800-luvun lopulla mielletty perustuslaiksi. Toiseksi on aivan yhtä selvää, että perustuslakikäsitksen ei ole edes 1800-luvun alun Venäjällä näytetty poikenneen omastamme siinä määrin, että sen mukainen ajattelu olisi käsitteellisesti edellyttänyt Kustaa III:n säätämien perustuslakien sulkemista Porvoossa annetussa Speranskin kirjoittamassa hallit-

5. J.-R. Danielson-Kalmari (1922) *Suomen valtio- ja yhteiskuntaelämä 18:nella ja 19:nnellä vuosisadalla. Aleksanteri I:n aika osa II*, Porvoo: WSOY, 63–64.

6. Danielson-Kalmari (1911) 88 viite 1.

7. Danielson-Kalmari (1920) 494–505.

sijanvakuutuksessa käytetyn venäjänkielisen ilmauksen ”korennye zakony” ulkopuolelle. Näin etenkin, kun Porvoossa suomalaiset olivat Speranskille nimenomaisesti tähdentäneet kyseisen ilmauksen tarkoittavan Suomessa Kustaa III:n perustuslakeja siitä huolimatta, että kaikki niiden säännökset eivät voineet sellaisenaan soveltua uuteen valtioyhteyteen.⁸

En ota tässä yhteydessä enemmälti kantaa uuden suuntauksen osin varsin sekaviin esityksiin tästä kysymyksestä, kun joka tapauksessa on varmaa, että Aleksanterin ja Armfeltin kesken ei ollut mitään epäselvyyttä siitä, että ”la constitution” tarkoitti heidän välisissä Suomea koskeissa keskusteluissaan nimenomaan Porvoossa vahvistettuja Kustaa III:n hallitusmuotoa ja yhdistys- ja vakuuskirjaa.⁹ Nyt tämä valtiosääntö oli Armfeltin keisarilleen osoittamin sanoin herätettävä eloon ja vaikutukseen myös vanhassa Suomessa.¹⁰

Speranski

Speranski oli hyvin perehtynyt vanhan Suomen talonpoikien ongelmiin. Niiden syyksi hän näki eri ajoilta olevien siviilioikeuksien soveltamisen aiheuttaman sekaannuksen. Aiemmin oloja ei kuitenkaan ollut ollut mahdollista järjestää Ruotsin siviililainsäädännön pohjalta, koska Ruotsin siviilioikeus oli Speranskin mukaan niin läheisesti yhdistetty valtio-oikeuteen, että toinen tuskin saattoi olla voimassa ilman toista.¹¹ Ruotsilta 1700-luvulla valloitetuilla alueilla olivat siis olleet voimassa eri ajoilta peräisin olevat siviililait, mutta ei Ruotsin perustuslakeja. Uudenkaupungin rauhalla luovutetulla alueella noudatettiin vanhaa maanlakia ja Turun rauhalla luovutetulla alueella vuoden 1734 yleistä lakia. Tämä tilanne oli uuden Suomen valloituksen myötä ratkaisevasti muuttunut. Nyt uudelle Suomelle oli Porvoossa vahvistettu perustuslait, jotka eivät kuitenkaan olleet voimassa vanhassa Suomessa. Yhdenmukaisesti Speranskin kanssa Armfelt kiinnittikin keisarille syksyllä 1811 osoittamassaan ranskankielisessä muistiossa Aleksanterin huomiota siihen, että Kustaa III:n perustuslait olivat suuresti muuttaneet yleisiä säännöksiä niistä oikeuksista, joita

säädyt olivat vanhassa Suomessa Uudenkaupungin ja Turun rauhan jälkeen nautti-neet.¹²

Keisari menetteli Armfeltin ja Speranskin neuvojen mukaisesti. Vanhan Suomen asukkaalle yhdistämisestä annettussa saksankielisessä manifestissa yhdistämistä selitettiin sillä, että uuden ja vanhan Suomen ero ja nykyinen hallintokäytäntö oli soveltumaton uuden Suomen nykyiseen valtiosääntöön.¹³ Vanhan Suomen talonpojat pääsivät yhdellä kynänvedolla osallisiksi Ruotsin perustuslakien tarjoamista oikeuksista kuten edustuksesta valtiopäivillä. Speranski nimitäin muotoili yhdistämismanifestiin Armfeltin tekemien luonnosten pohjalta seuraavan: ”Kansan edustuksen järjestys Suomen suuriruhtinaskunnan valtiopäivillä on määrätty Viipurin läänissä yhtäpitäväksi tämän maan valtiosäännön yleisten periaatteitten kanssa”.¹⁴ Valtiopäivien kutsuminen Porvooseen ei siis ollut jäämässä ainutkertaiseksi tapahtumaksi.

Keskustelu valtakunnan-neuvostossa

Yhdistämisen välittömänä tavoitteena oli siis laajentaa sitä kokeilua perustuslaillisesta hallitustavasta, joka oli Suomen suunnalla aloitettu jo Porvoossa. Tällä pyrkimykselläään Aleksanteri joutui kuitenkin hankalaan välikäteen Venäjän sisäisen mielipiteen kanssa. Omassa valtakunnan-neuvostossaan hän joutuikin saman vuoden joulukuussa perustelevaan yhdistämisestä hyvin eri tavalla kuin Armfeltille.

8. Aki Rasilainen (2009) ”Porvoon valtiopäivät 1809: politiikkaa perustuslaeilla luonnonoikeuden ja positivismin taitteessa”. Teoksessa *Taistelu autonomiasta. Perustuslait vai itsevaltiut*, toim. Timo Soikkanen, Porvo: Edita, 237–243.

9. J. R. Danielson-Kalmari (1922) 221.

10. Danielson-Kalmari (1911) 131.

11. Danielson-Kalmari (1911) 119.

12. Danielsion-Kalmari (1911) 103.

13. Käytetty saksankielinen ilmaus oli ”Verfassung”; Ur Finlands historia. Publikationer ur de Alopeiska pappren I, red. af Ad. Neovius, Borgå: Söderström, 27–28.

14. L'ordre de la représentation nationale à la Diète des Etats du Grand Duché de Finlande est établi dans le Gouvernement de Vibourg conformément aux principes généraux de la Constitution de ce pays”; Danielson-Kalmari (1911) 132.

Valtakunnanneuvoston jäsen entinen meriministeri ja amiraali Tšitšagov aikoi kyseenalaistaa hankkeen. Hän oli jo aiemmin vastustanut Suomelle Porvoossa annettua erikoisasemaa kommentoimalla sitä kitkerään sävyyn: ”Suomalaisille myönnetty etuudet venäläisten edellä. Outoa politiikkaa, jolla ei ole minkäänlaista vastinetta koko maailmassa.” Speranski oli neuvostossa esitellyt ehdotuksen ja Tšitšagov aikoi sitä vastustaa kysymällä Speranskilta mitä hyötyä siitä olisi ja minkä muutoksen se tuottaisi meidän vanhalle Suomellemme. Ennen kuin Speranski ehti vastata tarttui keisari itse puheeseen ja vakuutti kysyjälle, ettei yhdistäminen tuottaisi mitään muutosta, ja että molempia hallittiin samojen periaatteiden mukaan ja että kun ne itse asiassa jo olivat yhdistettyjä, niiden yhdistys nyt koski vain nimeä.¹⁵

Armfeltille Aleksanteri oli selittänyt yhdistämisen tarkoittavan Porvoossa vahvistetun valtiosääntöisen hallitustavan ulottamista vanhaan Suomeen ja siten vanhan Suomen aseman muuttamista. Sen sijaan valtakunnanneuvostossa hän vakuutti kaiken pysyvän entisellään yhdistämisestä huolimatta. Aleksanterin käyttäytymisessä on ilmeinen ristiriita, joka kaipaa viimekätistä selitystä yhdistämiselle.

Nähdäkseni Aleksanteri salasi valtakunnanneuvostolta Armfeltille kertomiaan motiiveja siksi, että hänellä oli ajankohdan politiikan päiväjärjestyksen keskustelujen yläpuolelle kohoava huoli siitä, kuinka Venäjän olisi käyvä odotettavissa olevassa kamppailussa Napoleonin kanssa. Yhdistämisasiassa Aleksanterin katse ei ollut luvultaan vähäisten suomalaistalonpoikien Venäjän mittakaavassa vähäisissä ongelmissa, vaan Euroopassa ja siinä mitä keinoja hänellä oli käytettävissään suomalaisten lojallisuuden varmistamiseksi torjumaan Ruotsin mahdollisuudet vallata Suomi takaisin Napoleonin valloituspyyteiden yhteydessä. Tämän intressin Aleksanteri koki niin painavaksi, että hän kiirehti ottamaan puheenvuoron Speranskilta varmistaakseen ennakolta, ettei keskusteluun valtakunnanneuvostossa nousisi mitään sellaisia hänen jo keväällä päättämänsä yhdistämistä kyseen-

alaistavia perusteita, joista häntä oli Suomen-politiikassaan jo aiemmin mm. Tšitšagovin taholta arvosteltu. Kritiikin ennakointiin Aleksanterilla oli ollutkin aihetta, koska heti yhdistämisen jälkeen ratkaisua arvosteltiin Venäjällä yleisesti sanonnalla, jonka mukaan ”luulimme valloittaneemme Suomen, mutta Suomihan on valloittanut osan Venäjää”.¹⁶

Yhdistämiseen Aleksanteria ajoivat viime kädessä samat valtakunnan ajankohtaisiin turvallisuusetuihin liittyvät syyt, joiden vuoksi hän oli Porvoossa antanut Suomelle kustavilaisiin perustuslakeihin perustuvan erikoisaseman. Venäjän turvallisuusedut, jotka tuossa ajankohtaisessa tilanteessa edellyttivät suomalaisten lojallisuuden varmistamista lupaamalla näille konkreettisia etuja, kohtasivat suomalaisten omat toiveet uudesta asemastaan ainutlaatuisella tavalla. Venäjän ulkoministeri Rumjantsov, joka keväällä 1808 oli vastustanut Sprengtportenin ajamia valtiopäivätoimituksia Suomessa osana valloitusta, koska sellaisia ei ollut käytössä eikä tulisi käyttöön muuallakaan valtakunnassa, joutui syksyllä 1809 toteamaan Aleksanterille, ettei Suomen valloitus juuri Porvoon toimitusten vuoksi ollut enää verrattavissa mihinkään aikaisempaan valloitukseen.¹⁷ Nämä näkökohdat on uskottavasti esittänyt jo Yrjö Koskinen Suomen kansan historiassaan, jonka ääreen on hyvä palata:

”Tuo Tilsitissä solmittu ystävyys Aleksanterin ja Napoleonin välillä, josta Suomenmaan valloitus oli ollut seurauksena, alkoi par’aikaa muuttua vihollisuudeksi, koska Ranskan keisari waati Wenäjältäkin samaa alttiutta ja alamaisuutta kuin muilta Euroopan waltakunnilta. Napoleon jo kokoili suunnattomia sotajoukkoja Wenäjän rajoille, ja jättiläissota, jonka kaltaista maailma ei ollut nähnyt kansainwaellusten aioista asti, oli walmistumaisillaan. Myöskin Ruotsin kansa, joka ihmetteli Napoleonin suuruutta

15. Danielson-Kalmari (1922) 241–243.

16. Danielson-Kalmari (1922) 289.

17. Rasilainen (2009) 226, 234–235 mainitut lähteet.

ja oli walinnut yhden hänen kenraaleistaan waltaistuimelleen, hehkui lewottomassa toiwossa kostaaksensa äskeisen sodan onnettomuutta. Silloin Aleksanteri, joka jo niin jalolla tawalla oli sitonut Suomalaisten sydämmet itsehensä, päätti uudella hywänteolla wahwistaa waltansa Suomenmaassa ja kerrassaan laskea lujan ankkurin, joka liittäisi tämän waltion Wenäjän keisarikuntaan. Selvästi ymmärrettävää oli, että niin

pian kuin Wenäläinen Suomi, – joka nyt tawallisesti 'Wanhaksi Suomeksi nimitettiin –, olisi emämaahansa 'Uuteen Suomeen' yhdistetty, ei enää voisi kysymystäkään nousta niiden olojen takaisinasettamisesta, jotka ennen vuotta 1808 wallitsiwat.¹⁸ ■

18. Yrjö Koskinen (1881) *Suomen kansan historia*, 573.